

O‘ZBEKISTON SSRNING TASHKIL TOPISHI MAVZUSINI O‘QITISHDA MUAMMOLI O‘QITISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH: TAJRIBA-SINOV NATIJALARI VA QIYOSIY TAHLIL (10-SINFLAR MISOLIDA)

Isayev Oybek Ahmed o‘g‘li

Termiz davlat pedagogika instituti tarix kafedrası o‘qituvchisi dots

Eshbo‘riyev Sardorbek Sharofiddin o‘g‘li

4-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20609779>

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining 10-sinf tarix darslarida “O‘zbekiston SSRning tashkil topishi” mavzusini o‘qitishda muammoli o‘qitish texnologiyasidan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida nazorat va tajriba sinflarida olib borilgan darslar natijalari qiyosiy o‘rganildi. Muammoli o‘qitish texnologiyasining o‘quvchilarning tarixiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va mavzuni o‘zlashtirish darajasiga ta‘siri aniqlanib, tajriba-sinov natijalari statistik jihatdan tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: muammoli o‘qitish, tarix ta‘limi, O‘zbekiston SSR, tajriba-sinov, qiyosiy tahlil, tarixiy tafakkur, innovatsion texnologiyalar, 10-sinf.

Kirish

Mamlakatimiz ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishni talab etmoqda. Shu nuqtayi nazardan tarix fanini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarix fanidagi “O‘zbekiston SSRning tashkil topishi” mavzusi murakkab siyosiy va ijtimoiy jarayonlarni o‘z ichiga olganligi sababli uni an‘anaviy usullarda o‘qitish o‘quvchilarning faolligini to‘liq ta‘minlay olmaydi. Muammoli o‘qitish texnologiyasi esa o‘quvchilarni tarixiy voqealarning mohiyatini mustaqil tahlil qilishga, dalillar asosida xulosa chiqarishga va tarixiy jarayonlarga tanqidiy yondashishga undaydi¹.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot 2024–2025-o‘quv yilida umumiy o‘rta ta‘lim maktabining ikkita 10-sinfida olib borildi.

- **10-“A” sinfi** – tajriba guruhi (30 nafar o‘quvchi);
- **10-“B” sinfi** – nazorat guruhi (30 nafar o‘quvchi).

Tajriba guruhida “O‘zbekiston SSRning tashkil topishi” mavzusi muammoli o‘qitish texnologiyasi asosida tashkil etildi. Nazorat guruhida esa mavzu an‘anaviy tushuntirish va savol-javob metodlari orqali o‘qitildi.

Tajriba davomida quyidagi mezonlar asosida baholash amalga oshirildi:

1. Mavzuni o‘zlashtirish darajasi;
2. Tarixiy voqealarni tahlil qilish ko‘nikmasi;
3. Mustaqil fikrlash darajasi;
4. Darsdagi faollik ko‘rsatkichi.

Tajriba-sinov ishlarining tashkil etilishi

Tajriba sinfida o‘qituvchi quyidagi muammoli savolni o‘rtaga tashladi:

“O‘zbekiston SSRning tashkil topishi milliy davlatchilik taraqqiyotining muhim bosqichimi yoki sovet siyosatining mahsulimi?”

O'quvchilar guruhlarga bo'linib, tarixiy hujjatlar, xaritalar va qo'shimcha manbalar asosida muammoni tahlil qildilar. Guruhlar o'z qarashlarini himoya qilishdi va munozara olib borishdi.

Nazorat sinfida esa mavzu darslik asosida tushuntirildi hamda yakunda savol-javob o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari va qiyosiy tahlil

Tajriba yakunida o'quvchilarning bilim darajasi test va amaliy topshiriqlar orqali baholandi.

O'quvchilarning mavzuni o'zlashtirish ko'rsatkichlari (%)

Ko'rsatkich	Tajriba sinfi	Nazorat sinfi
Yuqori daraja	46,7 %	23,3 %
O'rta daraja	43,3 %	50,0 %
Past daraja	10,0 %	26,7 %

Jadval natijalaridan ko'rinadiki, tajriba sinfida yuqori natija ko'rsatgan o'quvchilar ulushi nazorat sinfiga nisbatan 23,4 foizga yuqori bo'ldi.

Tarixiy tafakkur va mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari

Mezoni	Tajriba sinfi	Nazorat sinfi
Tarixiy tahlil qilish	88 %	65 %
Mustaqil xulosa chiqarish	84 %	61 %
Munozarada ishtirok etish	91 %	58 %
Manbalar bilan ishlash	86 %	63 %

Natijalar shuni ko'rsatdiki, muammoli o'qitish texnologiyasi qo'llangan sinfda o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari sezilarli ravishda oshgan².

Natijalar muhokamasi

Tajriba natijalari muammoli o'qitish texnologiyasining tarix fanini o'qitishda samarali ekanligini ko'rsatdi. Tajriba sinfidagi o'quvchilar:

- tarixiy hodisalarning sabab va oqibatlarini chuqurroq tahlil qila oldilar;
- tarixiy voqealarga turli nuqtayi nazardan baho berishga o'rgandilar;
- tarixiy manbalar bilan mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantirdilar;
- bahs-munozaralarda faol qatnashdilar.

Nazorat sinfida esa o'quvchilar asosan tayyor ma'lumotlarni o'zlashtirish bilan cheklanib qoldilar.

Pedagogik kuzatishlar davomida tajriba sinfidagi o'quvchilarning darsga qiziqishi ham sezilarli darajada ortgani aniqlandi. Dars yakunidagi anonim so'rovnoma natijalariga ko'ra, tajriba sinfi o'quvchilarining 89 foizi muammoli o'qitish asosida tashkil etilgan darslarni qiziqarli deb baholagan³.

Xulosa

“O'zbekiston SSRning tashkil topishi” mavzusini muammoli o'qitish texnologiyasi asosida o'qitish o'quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va mavzuni chuqur o'zlashtirishga xizmat qiladi.

Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, muammoli o'qitish texnologiyasi qo'llanilgan sinflarda:

- bilimlarni o'zlashtirish darajasi oshadi;
- tarixiy tahlil ko'nikmalari rivojlanadi;
- o'quvchilarning darsdagi faolligi kuchayadi;

- mustaqil xulosa chiqarish kompetensiyasi shakllanadi.

Shu sababli tarix fanini o‘qitishda, ayniqsa murakkab va bahsli mavzularni o‘rganishda muammoli o‘qitish texnologiyasidan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston tarixi. 10-sinf darsligi. – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2022.
2. Sayidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Moliya, 2003.
3. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2006.
4. Hasanboyev J. va boshqalar. *Pedagogika*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011.
5. Azizxo‘jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: TDPU, 2006.
6. O‘zbekiston Respublikasi umumiy o‘rta ta’limning tarix fani bo‘yicha davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturlari.